

การประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

Sustainability Assessment of Community Based Tourism (CBT):
Tum Rong Community Based Tourism Enterprise, Baan Rad, Phetchaburi

อิทธิศักดิ์ จิราภรณ์วาริ* สุรัตน์ เพชรนิล ภาสนันท์ อัศวรักษ์ และปภามณูย์ ซีประเสริฐ

Ittisak Jirapornvaree*, Surat Petchnil, Passanan Assavarak, and Prapamon Seeprasert

ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

Department of Social Science and Humanities, School of Liberal Arts,

King Mongkut's University of Technology Thonburi

E-mail : ittisak.jira@kmutt.ac.th

Received

19 April 2024

Revised

15 May 2024

Accepted

29 May 2024

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ และสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย โดยในปัจจุบันนอกจากส่งเสริมการท่องเที่ยวกระแสหลัก การส่งเสริมการท่องเที่ยวกระแสรองที่เน้นการขับเคลื่อนจากฐานราก ผ่านแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism; CBT) ได้รับความนิยมในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความยั่งยืนของแนวทางการพัฒนา ทิมวิจัยได้ประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการประยุกต์ใช้เกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก The GSTC Destination Criteria (GSTC - D) ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชุมชน สังคม และพื้นที่ในทางบวก กล่าวคือ การดำเนินงานดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการจ้างงาน และสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานโดยวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ยังพบความท้าทายกับการดำเนินงานโดยส่วนใหญ่ในเกณฑ์ด้าน A การประเมินความยั่งยืน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการยกระดับการดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวกระแสรองให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ และมีความยั่งยืนในการดำเนินงาน ข้อค้นพบในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเพิ่มเติมให้การขับเคลื่อนและส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการลดความเหลื่อมล้ำจากการสร้างเศรษฐกิจจากฐานราก และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนผืนดินต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมืองท่องเที่ยว วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

Tourism is one of Thailand's industries with great potential and creates income. Currently, in addition to encouraging mainstream tourism and promoting secondary tourism that focuses on driving from the grassroots, the notion of Community-Based Tourism (CBT) has gained traction in operations. This is to determine the sustainability of the development criteria. This study aims to evaluate the sustainability of CBT activities using the widely acknowledged international sustainable tourism criterion, The GSTC Destination criterion (GSTC-D). The study's findings revealed that community tourism favors the community, society, and area. That is, such operations contribute significantly to job creation; also, develop jobs for individuals in the area. However, when the criteria were applied to operations by CBT in Tham Rong Subdistrict, Ban Lat District, Phetchaburi Province. Most of the operations in Criteria A, Sustainability Assessment, were still problematic. As a result, to meet the criteria, operations must be scaled up to promote secondary tourism. Accepted and sustainable in operation, this result serves as the foundation for pushing and promoting spatial development. This is consistent with the Sustainable Development Goals, which emotionally strain eliminating inequality through grassroots economic development; also, to save natural resources on the land.

Keywords: Community Based Tourism CBT; Sustainable Tourism, Tourism City, Community Based Tourism Enterprise

1. บทนำ

คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากมีความสำคัญในการเป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ยังมีความสำคัญต่อการสนับสนุนการให้บริการในภาคส่วนต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคการท่องเที่ยว ทั้งนี้สภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติทางบก (ป่าไม้ ภูเขา สัตว์ป่า) ทางน้ำ (ทะเล ปะการัง สัตว์น้ำ) ตลอดจนทุนทางสังคม (ขนบธรรมเนียม ประเพณี อาหาร) และวัฒนธรรม (โบราณสถาน โบราณวัตถุ การละเล่น การแต่งกาย) ของประเทศไทยมีความหลากหลาย โดยสามารถสร้างรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย คิดเป็นมูลค่า 1.2 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) การท่องเที่ยวนอกจากนำมาซึ่งการหมุนเวียนของเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ณ พื้นที่จุดหมายปลายทาง ก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นการสร้างอาชีพ เป็นช่องทาง

ในการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ยังอาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบ อาทิ ด้านสังคมและวิถีชีวิต กล่าวคือ การเอารัดเอาเปรียบทางสังคม การย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น ด้านวัฒนธรรม เกิดวัฒนธรรมผสมที่มุ่งเน้นต่อนักท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ในการทำธุรกิจ เยาวชนในพื้นที่ไม่สนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ด้านเศรษฐกิจ ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากขึ้น การปรับปรุงภูมิทัศน์ตามธรรมชาติให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว คนธรรมดา พรณิล และเสนอชัย เถาว์ชาติ (2564) ที่ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อวิถีชีวิตชนเผ่าม้ง พบว่าการท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ส่งผลกระทบด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับกับอัสระพงษ์ พลธานี และคณะ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าเกิดผลกระทบด้านลบจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะล้าน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี กล่าวคือ ค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากการที่ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ลดลงเพราะใช้เวลาส่วนใหญ่ในอาชีพที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยว การคมนาคมเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง เนื่องจากการสัญจรของยานพาหนะที่หนาแน่นขึ้นและความไม่ชำนาญเส้นทางของผู้ขับขี่ที่มาจากนอกพื้นที่ มากไปกว่านั้นพบปัญหาปะการังเสื่อมโทรมและขยะล้นเกาะ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวนอกจากจะนำมาซึ่งความเจริญและการสร้างอาชีพของคนในพื้นที่แล้ว ยังแฝงไปด้วยปัญหาและผลกระทบในด้านต่าง ๆ หากไม่มีการจัดการบริหารให้เกิดความยั่งยืน ย่อมนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของพื้นที่

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นหนึ่งกระแสที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ตามการกำหนดความหมายของโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (The UN Environment Program) และองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า “การท่องเที่ยวโดยมีความตระหนักถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันรวมถึงในอนาคต และตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือน อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม และชุมชนเจ้าบ้าน” (GSTC, 2566) ทั้งนี้ประเทศไทยได้ดำเนินการภายใต้แผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ ในประเด็นการท่องเที่ยวให้มีความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ในยุทธศาสตร์หลักที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) ในประเด็นพัฒนาที่ 4 ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) จากแผนการทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความตระหนักและตั้งใจที่จะขับเคลื่อนเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย มากไปกว่านั้นการจัดการท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทยร่วมด้วย นอกเหนือจากนี้นักท่องเที่ยวมีความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลในด้านต่าง ๆ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ รวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนเจ้าบ้านที่เปลี่ยนแปลงไป ณ จุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของการทำ

กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ที่ไม่รบกวนวิถีชีวิตของชุมชนเจ้าบ้าน หนึ่งในนั้นคือ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism; CBT)” ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยคนในท้องถิ่น จัดการวางแผน กำหนดทิศทางการพัฒนาที่มาจากความต้องการของคนในชุมชน โดยไม่ได้ยึดเอารายได้ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ แต่คำนึงถึงความยั่งยืนในพื้นที่ไม่ว่าจะด้านสังคม-เศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม (ชัยญานุช ยุทธวรวิทย์, 2565) เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นต่อไปในชุมชนมีโอกาสได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน สอดคล้องกับสิทธิชัย สวัสดิ์แสน และ ปริญญา นาคปทุม (2565) ที่กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร การสร้างความร่วมมือ และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักเป็นแนวทางการพัฒนาที่ทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน มากไปกว่านั้นปัจจุบันมีหลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับแหล่งท่องเที่ยว หรือ The GSTC Destination Criteria (GSTC - D) ที่ได้รับการออกแบบและจัดการโดย Global Sustainable Tourism Council ซึ่งเป็นจุดอ้างอิงในการยกระดับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อประเมินระดับความยั่งยืนของแหล่งการท่องเที่ยวจากสี่ด้าน คือ การจัดการความยั่งยืน ความยั่งยืนด้านสังคม - เศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวให้ไปสู่ความยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2565)

อำเภอบ้านลาด ตำบลถ้ำรงค์ จังหวัดเพชรบุรี เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการผลิตน้ำตาลโตนดส่งออกเป็นผลิตภัณฑ์หลักจนเป็นที่รู้จัก ชุมชนในพื้นที่ประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม อาทิ กล้วย ชมพู่ มะม่วง ตาลโตนด เป็นต้น ต่อมาเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนำการท่องเที่ยวมาเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับต้นตาล จึงนำมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในการสร้างแหล่งท่องเที่ยว เป็นสวนตาลที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตของชาวสวนตาล สร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ (รวลัญช์ ดอกกรัก และเพชร สาตร์เงิน, 2566) สอดคล้องกับพงศศักดิ์ดา ป่านสุวรรณ (2561) ที่ชี้ให้เห็นถึงในพื้นที่มีฐานการเรียนรู้ อาทิ บ้านจักสานที่มีการสาธิตการทำเครื่องจักสานจากไม้ตาล ถ้าหลวงพ่อดำที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนในพื้นที่ กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ บ้านยี่โตนด ที่มีการทำกิจกรรมทำขนมตาล มีการลงมือปฏิบัติจริง ได้สร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมให้กับผู้ที่เข้าร่วม และยังมีทิวทัศน์ที่สวยงามภายในสวนตาลลุ่มถนนที่ฝากความประทับใจให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชมเสมอ นับได้ว่าเพียบพร้อมไปด้วยทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มีศักยภาพที่สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของจังหวัดเพชรบุรี ด้วยเหตุนี้เองพื้นที่ตำบลถ้ำรงค์จึงเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดำเนินการภายใต้วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ดังนั้นการศึกษา เรื่อง การประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความคุ้มค่า (ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม) และความยั่งยืนของการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism; CBT) สอดคล้องกับค่านิยมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน และความ

ตระหนักถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมของนักท่องเที่ยว ตอบสนองต่อแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) มากไปกว่านั้นผลการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผน ออกแบบ และ/หรือพัฒนาพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินความยั่งยืนของการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism; CBT)

3. กรอบแนวคิดงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก The GSTC Destination Criteria (GSTC - D) เป็นกรอบตัวแปรในการประเมินความยั่งยืนแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายเพิ่มเติมเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก The GSTC Destination Criteria (GSTC - D) เป็นกรอบตัวแปรในการประเมินความยั่งยืน ประกอบไปด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการความยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจ - สังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีประเด็นย่อยทั้งหมด 27 ประเด็นย่อย จำแนกเป็น

ด้านการจัดการความยั่งยืน จำนวน 11 ประเด็น ด้านเศรษฐกิจ – สังคม จำนวน 6 ประเด็น ด้านวัฒนธรรม จำนวน 6 ประเด็น และด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 ประเด็น แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเด็นในการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ. บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ด้าน A ด้านการจัดการความยั่งยืน	ด้าน B ด้านเศรษฐกิจ - สังคม
A1 ความรับผิดชอบด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	B1 การเก็บข้อมูล วัตถุประสงค์ หรือคาดการณ์ผลประโยชน์
A2 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และ/หรือแผนปฏิบัติการ	B2 การส่งเสริมโอกาสในการทำงานในพื้นที่
A3 การตรวจติดตาม และการรายงานผล	B3 การส่งเสริมผู้ประกอบการท้องถิ่น
A4 การดำเนินการตามมาตรฐานความยั่งยืน	B4 การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ป้องกันการถูกเอาเปรียบจากบุคคลภายนอก
A5 การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	B5 การบริหารงานด้านความปลอดภัยและสุขภาพ
A6 การปรับปรุงการดำเนินงานตามข้อคิดเห็น	B6 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำหรับทุกคน
A7 การให้ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์	
A8 การจัดการจำนวนนักท่องเที่ยว	
A9 การออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	
A10 การรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	
A11 การจัดทำแผนจัดการความเสี่ยง	
ด้าน C ด้านวัฒนธรรม	ด้าน D ด้านสิ่งแวดล้อม
C1 การปกป้องทรัพย์สินทางวัฒนธรรม	D1 กลไก หรือระบบในการปกป้องสิ่งแวดล้อมที่มีความเปราะบาง
C2 การดูแลวัตถุทางประวัติศาสตร์ที่เหมาะสม	D2 การจัดการการใช้น้ำ
C3 การดูแลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชน	D3 การจัดการขยะมูลฝอย
C4 กลไกในการติดตาม ปกป้อง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดการทำลาย	D4 กลไก หรือระบบลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
C5 การสร้างการมีส่วนร่วมในการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา	
C6 การจัดทำสารสนเทศ และการแปลภาษาเพื่อการสื่อสาร	

4. ระเบียบวิธีวิจัย

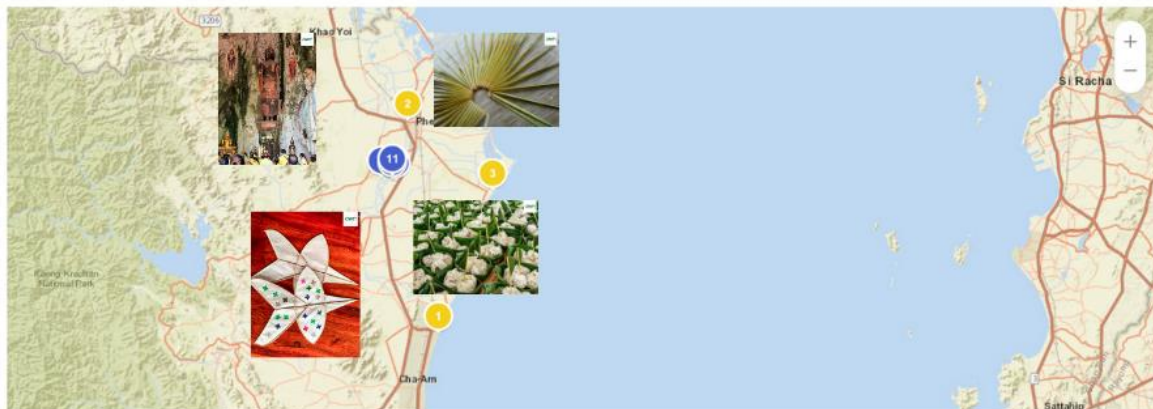
งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) โดยให้บุคคลอ้างอิงติดต่อเพื่อขออนุญาตในการเข้าพบก่อนการเข้าเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน 8 ราย ดังแสดงรายละเอียดใน หัวข้อ 4.2.1

4.1 พื้นที่ศึกษา

วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แร่ธาตุในดิน ทำให้ผู้คนในพื้นที่มีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม ทั้งยังมี “ต้นตาล” ที่เป็นทรัพยากรสำคัญในชุมชน ด้วยความที่ปลูกง่าย ดูแลง่าย ต้านทานโรคและสภาพภูมิอากาศ ใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นดอกหรือผล มีการนำไปแปรรูปอย่างหลากหลาย ทั้งน้ำตาลโตนด เครื่องจักสานจากใบตาล สบู่ลูกตาล รวมถึงนำไปประกอบอาหารได้ทั้งคาวหวาน แกงหัวตาล โตนดทอด ขนมตาล เป็นต้น จนกลายเป็นอัตลักษณ์ คือ “ชุมชนวิถีตาล” (CBT Thailand, 2023) แสดงดังตารางที่ 2 และภาพที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลสำคัญ และสิ่งโดดเด่นในวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ศักยภาพ	ด้าน	คำอธิบาย
กายภาพ	ลักษณะพื้นที่	เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านทางทิศตะวันตกของตำบลแล้วยังเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างตำบลถ้ำรงค์และตำบลตำหรุ
ชีวภาพ	สัตว์เศรษฐกิจ	-
	ทรัพยากรธรรมชาติ	ต้นตาลโตนด ต้นมะม่วง ต้นชมพู ต้นมะนาว
เศรษฐกิจ	ของฝาก / ของที่ระลึก	น้ำตาลสด น้ำตาลปีบ สบู่ลูกตาล มะนาว ชมพู มะม่วง กล้วยหอม (CBT Thailand, 2023)
	กิจกรรมการท่องเที่ยว	กิจกรรมทำขนมตาล กิจกรรมทำวุ้น บ้านวุ้น (CBT Thailand, 2023)
	แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง	หาดเจ้าสำราญ, หาดชะอำ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี (เขาวัง) (CBT Thailand, 2023)
สังคม	วิถีชีวิต	ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำน้ำตาลโตนด ทำผลิตภัณฑ์จากต้นตาล (CBT Thailand, 2023)
	ภาษา	ภาษาไทยถิ่นบ้านลาด (CBT Thailand, 2023)
	การแต่งกาย	แต่งกายแบบทั่วไป (CBT Thailand, 2023)
	อาหาร	แกงหัวตาล โตนดทอด ขนมตาล แกงหลอก (CBT Thailand, 2023)
การบริหาร	รูปแบบการบริหาร	การรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน ระดมทุนผ่านการให้สิทธิถือหุ้น หุ้นละ 100 บาท โดยผู้ที่ถือหุ้นไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ในการจัดการชุมชน และมีผู้จัดการชุมชนเป็นองคคพหลักในการจัดการและแจกจ่ายหน้าที่ให้กับคนในชุมชน

วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 2 แผนที่วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ที่มา: CBT Thailand, 2023

4.2 การเก็บข้อมูล และกลุ่มประชากรตัวอย่าง

4.2.1 การเก็บข้อมูล

4.2.1.1 การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกแบบ Face-to-face เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดย

ภาพที่ 2 สภาพภูมิประเทศ และสิ่งโดดเด่นในวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

4.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการเก็บข้อมูล

4.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษานี้ได้ใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจาก บทบาท หน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยตรง ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งหมด 8 คน ประกอบไปด้วย ภาครัฐ จำนวน 1 คน ภาคเอกชน จำนวน 3 คน และ ภาคประชาชน จำนวน 4 คน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และรหัสการให้ข้อมูล

หน่วยงาน	รายชื่อ	รหัส
ภาครัฐ	ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์	G 01
ภาคเอกชน	ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนถ้ำรงค์	P 01
	เจ้าของธุรกิจสวนตาล	P 02
	เจ้าของธุรกิจร้านกาแฟ	P 03
ภาคประชาชน	สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คนที่ 1 และ 2	C 01
	อดีตเจ้าของธุรกิจโฮมสเตย์ในพื้นที่	C 02
	ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ คนที่ 1	C 03
	ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ คนที่ 2	C 04

4.3.2 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลสำคัญ ทีมวิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลชุมชน และการเปลี่ยนแปลงสำคัญภายหลังจากการดำเนินการตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism; CBT) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) ทั้งนี้เครื่องมือวิจัยได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มจร. หมายเลขการรับรอง KMUTT – IRB – COE – 2023 – 165 ร่วมกับการสำรวจ และ / หรือการสังเกตการณ์กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีการจัดในพื้นที่ และการศึกษาเอกสาร และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และการสังเกตการณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบกับการสังเกตการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการวิเคราะห์โดยประยุกต์ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยาของโคไลซี นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Average) ในการอธิบายข้อมูลสำคัญที่เป็นชุดข้อมูลเชิงตัวเลข เพื่อประกอบการนำเสนอ และสรุปผลการศึกษา

5. ผลการศึกษา

5.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลลำรางค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลลำรางค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ได้ประยุกต์ใช้แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism; CBT) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ โดยการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม และพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านเศรษฐกิจเกิดผลกระทบทางบวกในระดับครัวเรือน ชุมชน และพื้นที่ ดังบทสัมภาษณ์ของเจ้าของธุรกิจสวนตาลที่กล่าวว่า “กินอิ่ม นอนอุ่น ทุนมี หนี้ลด” (P02) จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน นับเป็นหนึ่งในสร้างงาน สร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เปลี่ยนพื้นที่ตำบลลำรางค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรีที่เป็นทางผ่านสู่การสร้างรายได้จากการให้บริการการท่องเที่ยวอาทิ ฐานกิจกรรมชุมชน การจำหน่ายวัตถุดิบ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

ภาพที่ 3 การเปลี่ยนแปลงในชุมชน สังคม และพื้นที่: ด้านเศรษฐกิจ (อาชีพอัฒตาลโตนด)

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่เกิดขึ้น พบว่า สภาพชุมชน และพื้นที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไม่ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ มากไปกว่านั้นความสุข และรอยยิ้มของคนในพื้นที่มีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นจากการได้เปิดพื้นที่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ได้มีคุณค่าในการบอกเล่าเรื่องราวในบทบาทของปราชญ์ชุมชน ในขณะที่ด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางลบ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ประกอบกับ

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแบบวันเดียว และมีการนัดหมายล่วงหน้า จึงส่งผลให้ในพื้นที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาศักยภาพ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ¹ ด้านชีวภาพ² ด้านเศรษฐกิจและสังคม³ ด้านสังคม⁴ และด้านการบริหารจัดการ⁵ ที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ศักยภาพด้านชีวภาพ มีความสำคัญที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 รองลงมาคือ ศักยภาพด้านสังคม และด้านกายภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.25 ในทางกลับกันศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคม มีความสำคัญน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 (ภาพที่ 4) โดยสอดคล้องกันกับบทสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนถ้ำรงค์ที่กล่าวว่า “...ใช้แนวคิด การเข้าใจพื้นที่ (จุดแข็ง) และระเบิดจากภายในสู่ภายนอก ต่อยอดทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ผ่านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน...” (P01) และเจ้าของธุรกิจสวนตาลที่กล่าวว่า “ต้นตาลและอาชีพทำน้ำตาลโตนดเป็นอัตลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีอาจมีความเสี่ยงที่จะสูญหายในอนาคต จึงได้ริเริ่มดำเนินการปลูกต้นตาล จำนวน 450 ต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ... ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการสร้างอาชีพทำตาลโตนดสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ และเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโตนด” (P02)

¹ ศักยภาพด้านกายภาพ อาทิ ความสามารถในการรองรับของชุมชนด้านการท่องเที่ยว สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ โครงสร้างพื้นฐานการให้บริการ ความนิยมของแหล่งท่องเที่ยวต่อเนื่องในพื้นที่ เป็นต้น

² ศักยภาพด้านชีวภาพ อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทางบก / ทางทะเล) ความหลากหลายทางชีวภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

³ ศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคม อาทิ ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ (ด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การเงิน) ความหลากหลายของอาชีพ โอกาสในการทำธุรกิจ ความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น

⁴ ศักยภาพด้านสังคม อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเข้มแข็งของชุมชน ความร่วมมือ ภาคีเครือข่ายด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น

⁵ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ อาทิ ความสามารถในการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ การดำเนินงานตามหลัก PDCA การยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการ การปฏิบัติตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

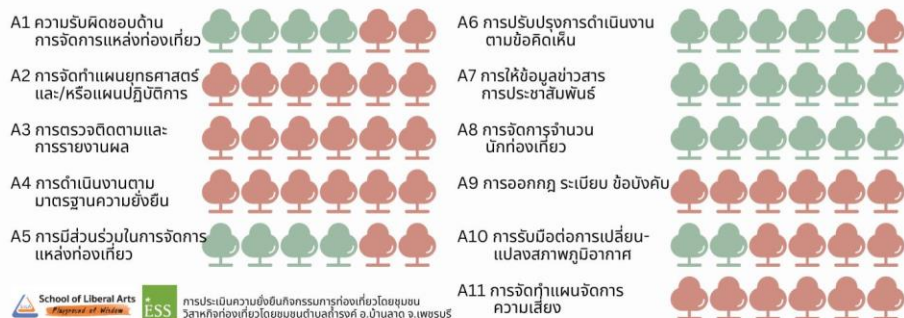
ภาพที่ 4 ศักยภาพกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

5.2 ความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก The GSTC Destination Criteria (GSTC - D)

5.2.1 ด้านการจัดการความยั่งยืน

ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก: ด้าน A การจัดการความยั่งยืน พบว่า ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ (A7) และด้านการจัดการจำนวนนักท่องเที่ยว (A8) มีการดำเนินการได้ในระดับดีมาก การให้ข้อมูลข่าวสารมีการสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างเด่นชัด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมมีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดในการมาเยี่ยมชมในพื้นที่ นอกจากนี้การดำเนินงานด้านการจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวมีขั้นตอนการจัดการที่ดี ในทางกลับกันจากการเก็บข้อมูลยังไม่พบการดำเนินงานด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และ/หรือแผนปฏิบัติการ (A2) การตรวจติดตาม และการรายงานผล (A3) การดำเนินงานตามมาตรฐานความยั่งยืน (A4) การออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ (A9) และการจัดทำแผนจัดการความเสี่ยง (A11) ในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ แสดงดังภาพที่ 5

ด้าน A การจัดการความยั่งยืน

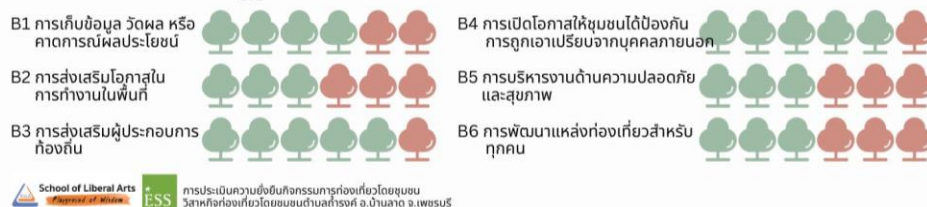

ภาพที่ 5 ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ด้าน A การจัดการความยั่งยืน

5.2.2 ด้านเศรษฐกิจ - สังคม

ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก: ด้าน B ด้านเศรษฐกิจ - สังคม พบว่า การส่งเสริมผู้ประกอบการในท้องถิ่น (B3) และการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ป้องกันการถูกเอาเปรียบจากบุคคลภายนอก (B4) มีการดำเนินการได้ในระดับดี ทั้งนี้การส่งเสริมโอกาสในการทำงานในพื้นที่ (B2) ก่อให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่อย่างจำกัด และเฉพาะกลุ่ม ในทำนองเดียวกันการบริหารงานด้านความปลอดภัยและสุขภาพ (B5) การดำเนินงานในพื้นที่ขาดการประสานงานกันระหว่างภาคประชาชน และภาครัฐท้องถิ่น ส่งผลให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตลอดจนสถานที่ในการจัดกิจกรรมยังขาดการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเปราะบาง อาทิ กลุ่มผู้พิการ แสดงดังภาพที่ 6

ด้าน B เศรษฐกิจ - สังคม

ภาพที่ 6 ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ด้าน B เศรษฐกิจ - สังคม

5.2.3 ด้านวัฒนธรรม

ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก: ด้าน C ด้านวัฒนธรรม พบว่า การดูแลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชน (C3) ในพื้นที่ที่มีการดำเนินงานได้ในระดับดีมาก มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมกับการนำมาต่อยอดในการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามในพื้นที่

ยังไม่พบการดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมในการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (C5) โดยประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่ห่างไกล และขาดการรับรู้ถึงความสำคัญและวิธีการในการดำเนินงาน แสดงดังภาพที่ 7

ด้าน C วัฒนธรรม

ภาพที่ 7 ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ด้าน C วัฒนธรรม

5.2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก: ด้าน D ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การจัดการการใช้น้ำ (D2) เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ประกอบกับโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ในพื้นที่มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการการใช้น้ำในพื้นที่ ดังนั้นในพื้นที่จึงมีการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำเนินงาน ส่งผลให้ปริมาณการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ในทางกลับกันจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมไม่พบการจัดการขยะมูลฝอย อาทิ การคัดแยก เป็นต้น แสดงดังภาพที่ 8

ด้าน D สิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 8 ผลการประเมินความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ด้าน D สิ่งแวดล้อม

6. อภิปรายผลการศึกษา

ความยั่งยืนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC - D) ผลการศึกษา พบว่า วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับ “ต้นตาล” ที่เป็นมรดกพื้นบ้านอันล้ำค่าของจังหวัดเพชรบุรี เกิดเป็นอัตลักษณ์ชุมชน คือ “ชุมชนวิถีตาล” ที่สืบทอดการเพาะปลูก และการใช้ประโยชน์จากต้นตาลแบบครบทุกส่วน มากไปกว่านั้นปราชญ์ชาวบ้านที่ยกระดับการปลูกตาลในพื้นที่สู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาตาลโดนด ยกระดับการท่องเที่ยวฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่สร้างรายได้จากการนักท่องเที่ยว และผู้เยี่ยมชม สอดคล้องกับ Armstrong, R. (2012) ที่ชี้ให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพนั้นส่วนหนึ่งมาจากทุนทางทรัพยากรทางชีวภาพที่ดีซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน ทั้งนี้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC - D) สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม และพื้นที่ไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ การนำกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างเด่นชัด ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพเสริมด้านการให้บริการการท่องเที่ยว การผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน สอดคล้องกับ López-Guzmán, T., Sánchez-Cañizares, S., & Pavón, V. (2011) ที่ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการสร้างงาน สร้างอาชีพในพื้นที่ได้ ทั้งนี้ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลถ้ำรงค์นั้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากผู้นำในพื้นที่มีความรู้และความเข้าใจในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ประกอบกับมีแนวคิดในการพัฒนาและต่อยอดบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคม สอดคล้องกับ Armstrong, R. (2012) ความเข้มแข็งของคนในพื้นที่ การพึ่งเสียงผู้บริโภค และการขับเคลื่อนพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจบนฐานทรัพยากร สังคม – วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Lee, T. H., & Jan, F.-H., 2019; Priatmoko, S., Kabil, M., Purwoko, Y., & Dávid, L. D., 2021).

7. สรุปผลการศึกษา

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน เนื่องจากความตระหนักถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) นั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก ทั้งด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดอาชีพ และสร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก ด้านสังคมก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างคุณค่าและมูลค่าที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาในยุคสมัยใหม่ ในขณะที่ด้านสิ่งแวดล้อมการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ทั้งนี้เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกันกับเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC - D) ยังพบความท้าทายของการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้าน A การจัดการความยั่งยืน เนื่องจากการดำเนินงานในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประสบการณ์ในการพัฒนาแต่ขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการในการดำเนินงาน ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นมีความเสี่ยงในอนาคต อันเนื่องจากการส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาในวงกว้าง ประกอบกับการสร้างกำลังคนที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มาสานต่อการดำเนิน ประกอบกับภัยคุกคามจากการสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความเสี่ยงต่อความสามารถในการให้ผลผลิตของทรัพยากรชีวภาพ อาทิ ต้นตาลโตนด เป็นต้น โดยแนวทางในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันมีการดำเนินงานในระดับบุคคล ด้วยวิธีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตกับแหล่งวัตถุดิบโดยตรง อย่างไรก็ตามในพื้นที่ยังไม่ได้ดำเนินการศึกษาและเตรียมความพร้อมรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นร่วมกันในเชิงพื้นที่ ดังนั้นทีมวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการวิจัยในอนาคต โดยดำเนินการศึกษาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมตลอดจนการเตรียมความพร้อมของประชาชนในพื้นที่ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แสวงหาโอกาสใหม่จากศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- Armstrong, R. (2012). An Analysis of the Conditions for Success of Community Based Tourism Enterprises. *ICRT Occasional Paper, OP21*, 1 - 52.
- CBT Thailand. (2566). วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไร่สะท้อนถ้ำรงค์. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566 จาก <https://cbtthailand.dasta.or.th/webapp/community/content/48/>

- Lee, T. H., & Jan, F.-H. (2019). Can Community-Based Tourism Contribute to Sustainable Development? Evidence from Residents' Perceptions of the Sustainability. *Tourism Management*, 70, 368 - 380. doi.org/10.1016/j.tourman.2018.09.003
- López-Guzmán, T., Sánchez-Cañizares, S., & Pavón, V. (2011). Community-Based Tourism in Developing Countries: A Case Study. *Tourismos*, 6(1), 69 - 84. doi.org/10.26215/tourismos.v6i1.196
- Priatmoko, S., Kabil, M., Purwoko, Y., & Dávid, L. D. (2021). Rethinking Sustainable Community-Based Tourism: A Villager's Point of View and Case Study in Pampang Village, Indonesia. *Sustainability*, 13(6), 3245.
- Thailand Village Academy. (2566). วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลลำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.thailandvillageacademy.com/th/22-villages-th/tham-rong-community-phetchaburi-th/>
- The Global Sustainable Tourism Council (GSTC). (2566). What is Sustainable Tourism ?. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.gstcouncil.org/what-is-sustainable-tourism/>
- UN World Tourism Organization (UNWTO). (2566). GLOSSARY OF TOURISM TERMS สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิติการท่องเที่ยวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.mots.go.th/>
- คนธรรพ์ พรณิล และ เสนอชัย เถาว์ชาลี. (2564). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าม้ง ตำบลรวมไทยพัฒนา อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. *มจร การพัฒนาลังคม*, 6,(1), 103 - 110.
- ชัยญานุช ยุทธวรวิทย์. (2565). การศึกษาโมเดลการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พงศ์ลัดดา ปานสุวรรณ. (2561). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตำบลลำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 13 ปีการศึกษา 2561.
- รวลัญช์ ดอกกรัก และเพชร สาตร์เงิน. (2566). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลลำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 5,(2), 50 - 62.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนปฏิบัติการราชการรายปี (พ.ศ. 2566) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และ ปริญญานาคปทุม. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดนครนายก
ภายหลังสถานการณ์โควิด-19. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4,(2), 38 – 55.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2565). คู่มือการวางแผนการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์ GSTC - D VERSION 2.0. กรุงเทพฯ: สำนักจัดการองค์ความรู้ ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ร่วมกับ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล.

อิสระพงษ์ พลธานี อุมาพร บุญเพชรแก้ว ฐิติวัลค์ ช่อมะลิ ณัฐณา มุลคร สุदारัตน์ คณิตอิทธิวัฒน์ ศศิพร กลั่นบุญชัย และ อาทิตยา ประเสริฐนอก. (2564). การศึกษา ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางทะเลตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เกาะล้าน อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16,(2), 98 – 110.